

Surtarbrandsgil

Stjórnunar- og verndararáætlun 2017-2026

Drög til kynningar – febrúar 2017

UMHVERFISSTOFNUN

Efnisyfirlit

ADGERÐAÁÆTLUN 2017 – 2026	4–4
1. INNGANGUR	4–6
1.1. Leiðarljós.....	4–6
1.2. Eignarhald og umsjón	4–7
1.3. Lagalegur og stjórnsýslulegur rammi	4–7
1.4. Verndargildi	4–7
1.5. IUCN verndarflokkun	4–8
2. LÝSING Á SVÆÐINU	4–9
2.1. Mörk svæðisins.....	4–9
2.1.1. Tengsl við grannsvæði.....	4–9
2.2. Náttúruminjar	4–9
2.2.1. Jarðminjar	4–9
2.3. Menningarminjar	4–9
2.4. Landnotkun.....	4–10
2.4.1. Sauðfjárbætt	4–10
2.4.2. Ferðaþjónusta og útivist.....	4–10
2.4.3. Aðgengi	4–10
2.5. Innviðir og mannvirki	4–10
2.5.1. Vegir og vegslóðar.....	4–10
2.5.2. Stígar og gönguleiðir	4–10
2.5.3. Skilti.....	4–10
2.6. Landvarsla.....	4–11
2.7. Öryggismál	4–11
2.8. Rannsóknir og vöktun	4–11
2.9. Ógnir.....	4–11
2.10. Kynning og fræðsla.....	4–12
3. MARKMIÐ, STEFNA OG LEIÐIR.....	4–13
3.1. Stjórnsýsla	4–13
3.1.1. Friðlýsingaskilmálar	4–13
3.2. Náttúruminjar	4–13
3.2.1. Jarðminjar	4–13
3.3. Menningarminjar	4–13
3.4. Landnotkun.....	4–14
3.5. Ferðaþjónusta og útivist.....	4–14
3.5.1. Aðgengi	4–14
3.6. Innviðir og mannvirki	4–14
3.6.1. Vegir, vegaslóðar og bílastæði	4–14

3.6.2.	Gönguleiðir	4—15
3.6.3.	Skilti	4—15
3.7.	Landvarsla	4—15
3.8.	Öryggismál	4—15
3.9.	Rannsóknir og vöktun	4—16
3.10.	Ógnir..	4—16
3.11.	Kynning og fræðsla.....	4—17
4.	LISTI YFIR HEIMILDIR OG ÍTAREFNI	4—18
VIÐAUKI I		4—19
VIÐAUKI II		4—20
VIÐAUKI III		4—21

Aðgerðaáætlun 2017 – 2026

Árlega

- ✓ Upplýsingar á heimasíðu Umhverfisstofnunar verði uppfærðar með upplýsingum um tímasetningar gönguferða í Surtarbrandsgil.
- ✓ Umhverfisstofnun sjái til þess að göngustíg og stikum á gönguleið í Surtarbrandsgili verði viðhaldið eftir þörfum.
- ✓ Landverðir bjóði upp á leiðsögn um sýningu og skipulagðar gönguferðir í Surtarbrandsgil yfir sumartímann, a.m.k. fimm sinnum í viku frá miðjum júní fram í miðjan ágúst.
- ✓ Sett verði upp auglýsing um tímasetningar gönguferða í Surtarbrandsgil á helstu viðkomustöðum ferðamanna í Vesturbyggð og Tálknafirði. Landvörður fræði gesti svæðisins um steingervinga og verndun þeirra.
- ✓ Umhverfisstofnun vakti náttúrulegt hrun úr berginu í Surtarbrandsgili með því að taka myndir árlega að vori og visti í gagnagrunn stofnunarinnar.
- ✓ Starfsmaður Umhverfisstofnunar sjái til þess að ný eintök af steingervingum, sem koma fram eftir hrun úr berginu, glatist ekki og að góð eintök verði varðveitt.
- ✓ Landverðir vakti stíga og mannvirki árlega m.t.t. öryggismála og skrái það í dagbók landvarða. Landverðir fylgist með álagi og heimsóknum á svæðið með því að skrá fjölda gesta, taka myndir af álagsblettum á göngustígum og skrá í dagbók landvarða. Gripið verði til aðgerða þegar þess þarf. Landverðir í samstarfi við ábúendur á Brjánslæk fylgist með því eins og kostur er að fólk fari ekki í gilið án leyfis.
- ✓ Upplýsingum varðandi óhöpp og slys sé safnað saman árlega og skráð í gagnagrunn Umhverfisstofnunar.
- ✓ Umhverfisstofnun veki athygli á sýningu um Surtarbrandsgil í skólum í Vesturbyggð og Tálknafirði með upplýsingum á heimasíðu stofnunarinnar og samtali við skólastjórnendur.

2017

- ✓ Umhverfisstofnun í samstarfi við Frændgarð ehf. færi upphaf gönguleiðar í Surtarbrandsgil frá miðasölu í Baldur að prestbústaðnum á Brjánslæk.
- ✓ Umhverfisstofnun í samstarfi við Frændgarð ehf. færi upplýsinga- og fræðsluskilti frá miðasölu í Baldur að prestbústaðnum á Brjánslæk.
- ✓ Umhverfisstofnun setji upp aðkomuskilti að sýningu um Surtarbrandsgil á Brjánslæk.
- ✓ Umhverfisstofnun í samstarfi við Frændgarð ehf. hanni og framkvæmi stækkun á bílastæði við prestbústaðinn á Brjánslæk.
- ✓ Umhverfisstofnun staðfæri Öryggisáætlun friðlýstra svæða stofnunarinnar fyrir náttúruvættið Surtarbrandsgil.

- ✓ Rannsóknir sem til eru um Surtarbrandsgil s.s. á jarðfræði þess, verði aðgengilegar almenningi á vefsíðu Umhverfisstofnunar.

2018

- ✓ Umhverfisstofnun endurskoði friðlýsingaskilmála fyrir Surtarbrandsgil.

1. Inngangur

Surtarbrandsgil er náttúruvætti í landi Brjánslækjar á Barðaströnd í Vesturbyggð. Náttúruvættið afmarkast af mynni gilsins að austan og að hábrún þess að sunnan, vestan og norðan. Náttúruvættið Surtarbrandsgil er 272 hektarar að stærð.

Surtarbrandsgil var friðlýst sem náttúruvætti skv. auglýsingu í Stjórnartíðindum nr. 103/1975 þann 2. apríl 1975.

Vinna við gerð stjórnunar- og verndaráætlunar fyrir Surtarbrandsgil hófst í október 2016. Áætlunin var unnin af samstarfshópi um náttúruvættið og starfsfólki Umhverfisstofnunar og er sett í samræmi við 81. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013. Áætluninni er ætlað að vera stefnumótandi skjal, unnin í samvinnu við ábúendur á Brjánslæk, sveitarfélag og hagsmunaaðila. Hún er hugsuð sem stjórnæki til að móta framtíðarsýn svæðisins og leggja fram stefnu og markmið fyrir svæðið.

Starfshópin skipuðu:

- ✓ Friðbjörg Matthíasdóttir, Vesturbyggð
- ✓ Hákon Ásgeirsson, Umhverfisstofnun
- ✓ Hildur Vésteinsdóttir, Umhverfisstofnun
- ✓ Jóhann Pétur Ágústsson, Brjánslæk
- ✓ Þórdís Stella Erlingsdóttir, Umhverfisstofnun

Áætlunin gildir til ársins 2026 og með henni fylgir aðgerðaáætlun til fimm ára. Að fimm árum liðnum skal meta árangur verndarráðstafana og endurskoða og uppfæra aðgerðaáætlun.

Með friðlýsingum er almennt stuðlað að því að lífríki fái að þróast eftir eigin forsendum, að jarðmyndunum sé ekki raskað og náttúrufegurð haldist ósnortin. Meginmarkmið með gerð stjórnunar- og verndaráætlunar fyrir náttúruvættið Surtarbrandsgil er að vernda steingerðar leifar gróðurs og skordýra sem er að finna í setlögum, ásamt surtarbrandslögum. Um er að ræða leifar gróðurs sem klæddu landið á Míósen tímabilinu fyrir um 12 milljónum ára. Svæðið hefur mikla sérstöðu og gildi fyrir jarðsögu landsins. Með gerð áætlunarinnar er stefna lögð fram um hvernig viðhalda skuli sérstöðunni og verndargildi svæðisins í sátt við ábúendur, heimamenn og aðra hagsmunaaðila. Með stjórnunar- og verndaráætluninni er stefnt að því að standa vörð um staðinn og efla jákvæða ímynd svæðisins.

1.1. Leiðarljós

Hér eru sett fram leiðarljós stjórnunar- og verndaráætlunarinnar. Leiðarljósin eru framtíðarsýn og lýsa grundvallarsjónarmiðum sem sett eru fram í áætluninni um hvernig viðhalda og auka eigi verndargildi náttúruvættisins. Nánari stefnumörkun, þ.e. markmið og leiðir að markmiðum, byggir á leiðarljósunum og eru sett fram í hverjum málaflokki. Leiðarljósin eru:

- ✓ Að efla vitund almennings um mikilvægi verndunar steingervinga og koma þannig í veg fyrir ólöglegt brottmál steingervinga úr Surtarbrandsgili og af öðrum svæðum á landinu.
- ✓ Surtarbrandsgil verði fyrirmýndar áfangastaður þar sem náttúruvernd, virðing fyrir umhverfinu og góð umgengni eru höfð að leiðarljósi.
- ✓ Á svæðinu sé hvatt til ábyrgrar umgengni og ferðmennsku.
- ✓ Að náttúrufarsleg gæði svæðisins rýrni ekki og ásýnd staðarins haldist.
- ✓ Gott samstarf sé ávallt milli allra hlutaðeigandi aðila.
- ✓ Fræðsla til gesta um náttúruvernd, náttúrufar, jarðfræði og mikilvægi staðarins verði markviss þannig að gestir fari fróðari út af svæðinu heldur en þegar þeir komu þangað.

1.2. Eignarhald og umsjón

Friðlýsta svæðið heyrir undir jörðina Brjánslæk. Brjánslækur er í eigu íslenska ríkisins en ábúendur þar eru Jóhann Pétur Ágústsson og Halldóra Ragnarsdóttir. Ábúendur á Brjánslæk hafa í gegnum árin verið gæslumenn Surtarbrandsgils. Umhverfisstofnun fer með umsjón og rekstur svæðisins skv. 13. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd. Starfsfólk Umhverfisstofnunar hefur umsjón með náttúruvættinu og mun stýra framkvæmd stjórnunar- og verndaráætlunar og fylgja henni eftir. Sérfræðingur Umhverfisstofnunar á Patreksfirði hefur umsjón með friðlýsta svæðinu og annast eftirlit í samstarfi við ábúendur á Brjánslæk.

Sýning um Surtarbrandsgil í prestbústaðnum á Brjánslæk er í eigu Umhverfisstofnunar sem fer með rekstur og umsjón hennar. Frændgarður ehf. hefur eftirlit með sýningunni og sér til þess að hún sé aðgengileg gestum yfir sumartímann skv. samningi í viðauka III.

1.3. Lagalegur og stjórnsýslulegur rammi

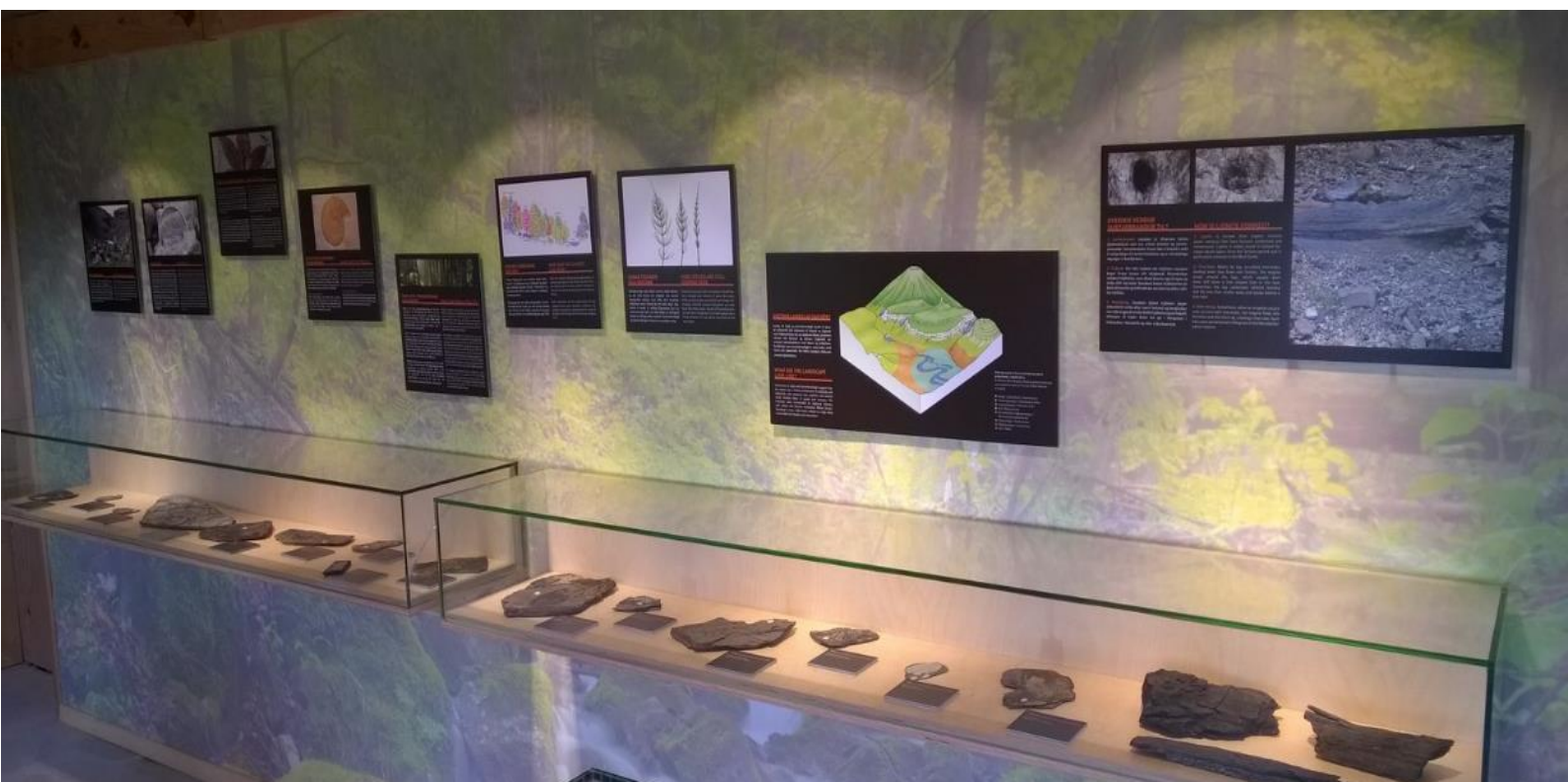
Surtarbrandsgil var friðlýst sem náttúruvætti skv. auglýsingu í Stjórnartíðindum, nr. 103/1975. Samkvæmt friðlýsingunni er almenningi heimil för um gilið að fengnu leyfi ábúenda á Brjánslæk. Hinsvegar má ekki á nokkurn hátt brjóta, fjarlægja eða breyta náttúruvættinu og taka steingervinga eða surtarbrands frá svæðinu er með öllu bönnuð nema með leyfi Umhverfisstofnunar í samræmi við 60. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd.

1.4. Verndargildi

Surtarbrandsgil hefur að geyma jarðmyndanir sem hafa hátt vísinda- og verndargildi. Svæðið er dýrmætt fyrir þær sakir að í giliu eru surtarbrandur og leirlög þar sem er að finna steingerðar leifar gróðurs sem klæddu landið á Míósen-tímabilinu, ásamt steingerðum skordýrum sem þar lifðu og ummerki eftir þau. Svæðið er mikilvægt fyrir jarðsögu landsins og þær rannsóknir sem hafa verið gerðar gefa greinagóðar upplýsingar um fornt gróðurfar og loftlagsaðstæður sem ríktu hér á landi fyrir um 12 milljón árum síðan. Sérstaða svæðisins fellst einkum í því að í giliu eru leifar tegundaríkustu skóga, sem fundist hafa í jarðlögum hér á landi. Búið er að greina um 65 tegundir plantna.

1.5. IUCN verndarflokkun

Samkvæmt aðferðafræði alþjóðlegu náttúruverndarsamtakana (IUCN) um flokkun friðlýstra svæða þá flokkast Surtarbrandsgil undir flokk III, náttúruvætti. Svæði í þessum flokki eru afmörkuð til að vernda sérstakar náttúruminjar sem geta t.d verið jarðminjar svo sem hellar eða jafnvel lifandi fyrirbæri eins og gamall skógarlundur. Einnig tekur verndarflokkurinn til náttúrumyndana sem ástæða þykir til að vernda vegna fræðilegs gildis t.d fundarstaðir steingervinga, sjaldgæfra steinategunda og steinda. Þetta eru jafnan lítil verndarsvæði og hafa oft mikið aðdráttarafl fyrir ferðamenn.

2. Lýsing á svæðinu

2.1. Mörk svæðisins

Friðlýsingin nær yfir Surtarbrandsgil, mörk þess eru við mynni gilsins að austan og að hábrún þess að sunnan, vestan og norðan. Stærð náttúruvættisins er 272 ha. Kort af svæðinu má sjá í viðauka II.

2.1.1. Tengsl við grannsvæði

Surtarbrandsgil er hluti af jörðinni Brjánslæk. Á Brjánslæk er fjárbúskapur og svæðið í kring, þ.á.m. Surtarbrandsgil nýtt til beitar.

2.2. Náttúruminjar

2.2.1. Jarðminjar

Á 17. öld var steingervinga úr Surtarbrandsgili fyrst getið í fræðiritinu Museum Wormianum árið 1655.¹ Steingervingar eru varðveittar leifar eða afsteypur dýra og plantna sem lifðu á jörðinni fyrir þúsund, milljón eða hundruð milljónum ára. Steingervingur verður til þegar leifar dýra eða plantna grafast hratt undir seti, eins og sandi eða leir, og þungt farg hraunlaga veldur þrýstingi að ofanverðu í þúsundir ára. Í Surtarbrandsgili er að finna steingerðar leifar tegundaríkustu skóga sem fundist hafa hér á landi í 12 milljón ára gömlum setlögum. Alls hafa um 65 tegundir plantna verið greindar í setlögum í gilinu, ýmist út frá laufblöðum, fræjum eða frjókornum.

Í Surtarbrandsgili hafa plöntuleifar frá fornum skógi sest til í frekar grunnu stöðuvatni og grafist þar í botnsetið. Í vatninu var mikið af kísilþörungum sem féllu til botns og mynduðu ljósleita skán á öllum stærri flötum, einkum laufblöðum. Því eru flögur úr gilinu ljósar af kísilþörungum á annari hlið en dökkar á hinni. Setlagið þjappaðist svo niður og harðnaði og steingerðist með tímanum á milli hraunlaga.

2.3. Menningarminjar

Menningarminjar innan náttúruvættisins er fyrst og fremst að finna í heimildum. Surtarbrands er víða getið í ferðabókum og Íslandslýsingum frá því fyrr á öldum. Hann var talsvert notaður til heimabruks þótt hann væri ekki sérlega gott eldsneyti. Hann logaði illa enda frekar steinefnaríkur. Vinnsla á surtarbrandi jókst mikið í heimsstyrjöldinni fyrri þegar verulegs skorts tók að gæta. Líklegt er talið að surtarbrandur í Surtarbrandsgili hafi verið notaður til heimabruks.

¹ Worm, O. 1655

2.4. Landnotkun

2.4.1. Sauðfjárbætt

Ábúendur á Brjánslæk nýta svæðið til sauðfjárbætt.

2.4.2. Ferðabjónusta og útivist

Þó nokkur fjöldi ferðamanna sækir svæðið heim á ári hverju og er gert ráð fyrir að aukning verði á næstu árum. Aðeins er heimilt að heimsækja svæðið í fylgd með landverði. Umferðin um gilið er einskorðuð við gangandi ferðamenn yfir sumartímann þegar skipulagðar ferðir eru inn í gilið. Sett hefur verið upp sýning um Surtarbrandsgil á Brjánslæk (sjá kafla 2.10) sem er aðdráttarafl fyrir ferðamenn. Þaðan er ferðamönnum boðið upp á fræðslugöngur inn í gilið á vegum landvarða fimm sinnum í viku yfir sumartímann.

2.4.3. Aðgengi

Aðgengi að svæðinu er um göngustíg, en um hálf tíma gangur er að svæðinu frá Brjánslæk (sjá nánar kafla 2.5.1. og 2.5.2.) Svæðið er ekki aðgengilegt fyrir hjólastóla.

2.5. Innviðir og mannvirki

2.5.1. Vegir og vegslóðar

Svæðið er í alfaraleið og liggur Vestfjarðarvegur (60) að Brjánslæk, Vesturbyggð. Frá Brjánslæk og upp að Surtarbrandsgili er enginn eiginlegur vegur eða slóði.

2.5.2. Stígar og gönguleiðir

Göngustígur er í gilið og liggur hann frá miðasölu Baldurs í Surtarbrandsgil u.þ.b. 2,7 km langur eða um hálf tíma gangur. Til stendur að færa upphaf gönguleiðar að prestbústaðnum á Brjánslæk. Hluti núverandi gönguleiðar liggur um vegslóða en svo tekur við kindagata sem er stikuð. Göngustígar, sem liggja eftir kindastígum, eru í ágætu ástandi. Á vorin í leysingum berst talsvert af malarefni úr hlíðum Surtarbrandsgils yfir göngustíginn og þarf því árlega að lagfæra stíginn í gilið.

2.5.3. Skilti

Fjögur skilti eru á svæðinu. Fræðsluskilti þar sem sagt er frá jarðminjum í gilið auk loftmynda og annarrar fræðslu eru staðsett við bílastæði og í gilið. Upplýsingaskilti með upplýsingum um skipulagðar ferðir í Surtarbrandsgil eru við miðasöluna í Baldur. Settir hafa verið upp sýningarkassar í gilið og við miðasölu í Baldur með sýnishornum af surtarbrandi og steingervingum. Til stendur að færa skilti og sýningarkassa frá miðasölu í Baldur að prestbústaðnum á Brjánslæk. Að auki hafa verið sett upp hlið til varnar því að ferðamenn fari í gilið án leyfis og við þau eru upplýsingar um lokunarákvæði.

2.6. Landvarsla

Landvarsla á svæðinu er í höndum landvarðar Umhverfisstofnunar. Einn landvörður hefur sinnt landvörslu yfir sumartímann á sunnanverðum Vestfjörðum, þ.m.t. í Surtarbrandsgili, en sérfræðingur Umhverfisstofnunar hefur umsjón með svæðinu utan þess tíma sem landvörður er starfandi. Hlutverk landvarðar er m.a. að hafa eftirlit með svæðinu og fara í reglulegar fræðslugöngur.

2.7. Öryggismál

Hrunhætta er í Surtarbrandsgili þar sem bergið slútir fram. Á vorin í leysingum er hætta á skriðum úr hlíðum gilsins.

2.8. Rannsóknir og vöktun

Rannsóknir á plöntuleifum úr íslenskum jarðlögum má rekja aftur til árána 1750-1760 þegar Eggert Ólafsson ferðaðist um landið og átti meðal annars viðkomu í Surtarbrandsgili. Síðan þá hafa miklar rannsóknir farið fram á jarðfræði svæðisins og þá einkum á steingervinum sem hafa verið tegundagreindir út frá laufblöðum, frjókornum, fræjum og skordýrum. Surtarbrandsgil er einn þekktasti og áhugaverðasti fundarstaður plöntusteingervinga á Íslandi, en alls hafa um 65 tegundir plantna verið greindar. Dr. Friðgeir Grímsson steingervingafræðingur hefur m.a. gert nýlegar rannsóknir í giliinu.²

Á árum áður var umtalsvert magn af steingervinum numið á brott úr giliinu, bæði af ferðamönnum og jarðvísindamönnum. Í vísindasafni Náttúrufræðistofnunar er fjöldi steingervinga úr Surtarbrandsgili varðveittir. Þeir hafa verið rannsakaðir og tegundagreindir. Rannsóknir á jarðmyndunum og steingervinum í Surtarbrandsgili eru mikilvægur þáttur í því að þekkja sögu svæðisins. Í giliinu er náttúrulegt rof sem veldur hruni úr steingervingaríkum jarðlögum. Mikilvægt er að vakta bergið sem hrynur úr í giliinu og varðveita áhugaverð eintök af steingervinum sem þar finnast. Allar jarðfræðirannsóknir eru háðar leyfi Umhverfisstofnunar. Undanþága frá banni við brottnámi steingervinga úr giliinu er háð leyfi umhverfis- og auðlindaráðherra.

Landverðir svæðisins annast vöktun á innviðum og náttúrufari og eru niðurstöður þeirrar vöktunar teknar saman í ársskýrslu sem sérfræðingur skilar Umhverfisstofnun árlega.

2.9. Ógnir

Helsta ógn svæðisins er ólöglegt brott nám steingervinga úr giliinu. Umferð ferðamanna og vísindamanna hefur verið upp í gilið um árabíl og umtalsvert magn steingervinga verið numið á brott án leyfis. Til að fylgjast betur með því hefur eftirlit með svæðinu verið aukið og þeirri

² Sjá kafla 4. Listi yfir heimildir og ítarefni

reglu komið á að einungis sé heimilt að fara í gilið með leiðsögn landvarða eða umsjónaraðila svæðisins.

2.10. Kynning og fræðsla

Fræðslugildi Surtarbrandsgils og nánasta umhverfis þess felst í áhugaverðri og merkilegri jarðfræði sem og fallegu landslagi. Sýning var opnuð í prestbústaðnum á Brjánslæk um Surtarbrandsgil sumarið 2016. Sýningin verður opin almenningi daglega að kostnaðarlausu yfir sumartímann í samræmi við samning þar um (sjá viðauka III). Landvörður hefur umsjón með skipulögðum gönguferðum yfir sumartímann í gilið þar sem svæðið er kynnt og fræðsla innt af hendi. Sýningin hentar jafnt fræðslu til ferðamanna sem og skóla á leik-, grunn-, framhalds- og háskólastigi. Gert er ráð fyrir að einnig sé tekið á móti hópum utan hefðbundins opnunartíma ef þess er óskað. Fræðsluskilti eru einnig á svæðinu (sjá kafla 2.5.3.) Upplýsingar og fræðsla um náttúruvættið er aðgengileg á vefsíðu Umhverfisstofnunar, www.umhverfisstofnun.is

3. Markmið, stefna og leiðir

Markmið þessarar áætlunar er að vernda og viðhalda verndargildi Surtarbrandsgils. Lögð er áhersla á að gestir svæðisins hafi tækifæri til að fræðast um þær merku jarðminjar sem er að finna í giliinu, ýmist með því að skoða sýningu um Surtarbrandsgil eða í gönguferð í gilið í fylgd með landverði eða umsjónaraðila náttúruvættisins. Í þessum kafla er leitast við að skilgreina markmið, gera grein fyrir framtíðarstefnu svæðisins og kortleggja þær aðgerðir sem framkvæma þarf á næstu árum.

3.1. Stjórnsýsla

3.1.1. Friðlýsingaskilmálar

Endurskoða skal auglýsingu um friðlýsingu náttúruvættis í Surtarbrandsgili frá 1975. Gera skal grein fyrir verndargildi svæðisins og þeim umgengnisreglum sem þar gilda. Í endurskoðaðri auglýsingu skal Umhverfisstofnun fara með leyfisveitingavald á svæðinu.

Aðgerðir:

- ✓ Endurskoða skal auglýsingu um friðlýsingu náttúruvættisins.

3.2. Náttúruminjar

3.2.1. Jarðminjar

Vernda skal náttúruvættið Surtarbrandsgil og umhverfi þess. Gæta skal þess að framkvæmdir og ágangur rýri ekki gildi svæðisins og ásýnd. Sérstök áhersla skal lögð á að koma í veg fyrir ólöglegt brott nám steingervinga úr Surtarbrandsgili. Varðveita skal jarðminjar á svæðinu og veita fólki tækifæri til að skoða og fræðast um þær minjar sem finnast í Surtarbrandsgili. Viðhalda skal þeim innviðum sem settir hafa verið upp með það að markmiði að varðveita jarðminjar á svæðinu.

Aðgerðir:

- ✓ Umhverfisstofnun vakti náttúrulegt hrun úr berginu í Surtarbrandsgili með því að taka myndir árlega að vori og visti í gagnagrunn stofnunarinnar.
- ✓ Starfsmaður Umhverfisstofnunar sjá til þess að ný eintök af steingervingum, sem koma fram eftir hrun úr berginu, glatist ekki og að góð eintök verði varðveitt.

3.3. Menningarminjar

Stefnt skal að því að heimildir um svæðið verði varðveittar ásamt lýsingum á surtarbrandi í ferðabókum og Íslandslýsingum og þeim komið til skila í fræðslu.

3.4. Landnotkun

Landnotkun á svæðinu skal vera í samræmi við markmið um verndun Surtarbrandsgils, auglýsingar um friðlýsingu náttúruvættis, aðalskipulag Vesturbyggðar og stjórnunar- og verndaráætlun.

3.5. Ferðapjónusta og útivist

Stefnt skal að því að svæðið haldi sérstöðu sinni sem áhugaverður og fræðandi áfangastaður fyrir einstaklinga og hópa. Aðgengi í Surtarbrandsgil er takmarkað og einungis í boði í fylgd landvarðar eða umsjónaraðila svæðis. Sýning um Surtarbrandsgil að Brjánslæk skal vera opin öllum sem hana vilja sækja og í samræmi við ákvæði samnings milli Umhverfisstofnunar og Frændgarðs ehf. Stefnt skal að því að fjölga gönguferðum í gilið og lengja tímabil skipulagðra gönguferða.

3.5.1. Aðgengi

Í Surtarbrandsgil skal einungis vera heimilt að fara fótgangandi og í fylgd landvarðar eða umsjónaraðila svæðisins. Upplýsingar um tímasetningar gönguferða í Surtarbrandsgil skulu vera aðgengilegar á heimasíðu Umhverfisstofnunar og við sýningu á Brjánslæk.

Aðgerðir:

- ✓ Upplýsingar á heimasíðu Umhverfisstofnunar verði uppfærðar með upplýsingum um tímasetningar gönguferða í Surtarbrandsgil.
- ✓ Sett verði upp auglýsing um tímasetningar gönguferða í Surtarbrandsgil á helstu viðkomustöðum ferðamanna í Vesturbyggð og Tálknafirði.

3.6. Innviðir og mannvirki

Innviðum og mannvirkjum á svæðinu skal vera vel viðhaldið og skulu þau hæfa þeirri starfsemi sem þar fer fram. Framtíðaruppbygging skal vera í þágu verndunar náttúruvættisins, bættis aðgengis og þjónustu við ferðamenn.

3.6.1. Vegir, vegaslóðar og bílastæði

Stefnt skal að því að afmarka og stækka bílastæði við sýninguna svo að hægt sé að taka á móti þeim fjölda ferðamanna sem vilja heimsækja svæðið.

Aðgerðir:

- ✓ Umhverfisstofnun í samstarfi við Frændgarð ehf. hanni og framkvæmi stækkun á bílastæði við prestbústaðinn á Brjánslæk

3.6.2. Gönguleiðir

Göngustígum skal vera vel við haldið og þannig stuðlað að því að gestir svæðisins fylgi þeim og gangi ekki utan þeirra.

Aðgerðir:

- ✓ Upphaf gönguleiðar að Surtarbrandsgili verði fært frá miðasölu í Baldur að prestbústaðnum á Brjánslæk.
- ✓ Stikum og göngustíg í Surtarbrandsgili verði viðhaldið eftir þörfum.
- ✓ Landverðir fylgist með álagi á svæðinu af völdum ferðamanna, myndi göngustíga og gróður umhverfis þá og skrái í dagbók landvarða. Gripið verði til aðgerða þegar þess þarf.

3.6.3. Skilti

Upplýsinga- og fræðsluskiltum skal vera vel við haldið og aðgengileg almenningi.

Aðgerðir:

- ✓ Upplýsinga- og fræðsluskilti verði fært frá miðasölu í Baldur að prestbústaðnum á Brjánslæk.
- ✓ Sett verði upp aðkomuskilti að sýningu um Surtarbrandsgil á Brjánslæk.

3.7. Landvarsla

Stefnt er að aukinni landvörslu á svæðinu og því að landvarsla uppfylli þarfir um fræðslu og vörslu svæðisins. Samhliða aukinni landvörslu er stefnt að því að fjölga skipulögðum gönguferðum í gilið yfir sumartímann. Sérfræðingur Umhverfisstofnunar eða umsjónaraðili svæðis skal, ef þess er óskað, taka á móti gestum á sýningu um Surtarbrandsgil yfir vetrartímann ef því verður viðkomið.

Aðgerðir:

- ✓ Landverðir bjóða upp á skipulagðar gönguferðir og leiðsögn um sýningu um Surtarbrandsgil yfir sumartímann, a.m.k. fimm sinnum í viku frá miðjum júní fram í miðjan ágúst.
- ✓ Landverðir í samstarfi við ábúendur á Brjánslæk fylgist með því eins og kostur er að fólk fari ekki í gilið án leyfis.

3.8. Öryggismál

Öryggi gesta og starfsmanna skal tryggt sem best við náttúruvættið. Upplýsingum varðandi óhöpp og slys sem kunna að verða skal safna saman og þær greindar m.t.t. forvarna. Öryggisáætlun friðlýstra svæða í umsjón Umhverfisstofnunar verður höfð til hliðsjónar við

öryggismál við Surtarbrandsgil. Stuðlað verði að slysaförvörnum meðal gesta með merkingum og öðrum upplýsingum.

Aðgerðir:

- ✓ Umhverfisstofnun staðfæri Öryggisáætlun friðlýstra svæða í umsjón Umhverfisstofnunar fyrir náttúruvættið Surtarbrandsgil.
- ✓ Landvörður vakti stíga og gilið m.t.t. öryggismála og skrái í dagbók landvarða.
- ✓ Upplýsingum varðandi óhöpp og slys sé safnað saman árlega og skráð í gagnagrunn Umhverfisstofnunar.

3.9. Rannsóknir og vöktun

Stefnt skal að því að rannsóknaniðurstöður verði aðgengilegar almenningi og þeim miðlað. Þegar veitt er leyfi til rannsókna á svæðinu skal eitt af skilyrðum fyrir leyfisveitingum vera að Umhverfisstofnun hafi aðgang að niðurstöðum rannsókna.

Samkvæmt 74. gr laga um náttúruvernd ber Náttúrufræðistofnun Íslands ábyrgð á vöktun lykilþátta íslenskrar náttúru að því marki sem hún er ekki falin öðrum stofnunum. Stofnunin á að vinna heildstæða áætlun um vöktun og skipuleggja framkvæmd hennar. Jafnframt á Náttúrufræðistofnun að vinna vöktunaráætlun fyrir friðlýst svæði í samráði við Umhverfisstofnun sem skal vera hluti stjórnunar- og verndaráætlunar viðkomandi svæðis. Náttúrufræðistofnun í samstarfi við Umhverfisstofnun mun á næstu árum útbúa vöktunaráætlanir fyrir friðlýst svæði samhliða vinnu Náttúrufræðistofnunar við gerð heildstæðrar vöktunaráætlunar fyrir lykilþætti íslenskrar náttúru. Sú vinna hefst árið 2017. Vöktunaráætlun fyrir lykilþætti íslenskrar náttúru mun fela í sér forgangsöðun og áherslur í vöktun á hverju svæði fyrir sig. Þar mun m.a. koma fram hvaða svæði verða sett í forgang og hvað á að vakta á hverju svæði fyrir sig. Ekki er búið að vinna vöktunaráætlun fyrir Surtarbrandsgil en þegar því er lokið mun hún verða viðauki við þessa stjórnunar- og verndaráætlun.

Aðgerðir:

- ✓ Rannsóknir sem til eru um Surtarbrandsgil verði safnað saman og gerðar aðgengilegar fyrir almenning á vefsíðu Umhverfisstofnunar.
- ✓ Landvörður fylgist með álagi og heimsóknum á svæðinu með því að skrá fjölda gesta, taka myndir af álagsblettum á göngustígum og skrá það í dagbók landvarða.

3.10. Ógnir

Stefnt skal að því að koma í veg fyrir allt ólöglegt brottmál steingervinga úr Surtarbrandsgili. Allir gestir svæðisins fari einungis í gilið í fylgd með landverði eða umsjónaraðila svæðisins eða með sérstöku leyfi Umhverfisstofnunar.

3.11. Kynning og fræðsla

Upplýsinga- og fræðsluefni um náttúru-, sögu og menningarminjar náttúruvættisins og þær umgengnisreglur sem gilda um svæðið skulu vera aðgengilegar almenningi. Upplýsingar skulu settar fram á auðskilin hátt og stuðla að því að fólk læri að meta náttúruminjar staðarins og tengjast náttúru- og menningarminjum Surtarbrandsgils. Með þessu sé stuðlað að góðri umgengni um náttúruvættið. Umhverfisstofnun skal stuðla að því að hvetja leik-, grunn- og framhaldsskóla á svæðinu til að nýta sér sýningu um Surtarbrandsgil og gilið sjálft til kennslu. Umhverfisstofnun skal einnig stuðla að aukinni fræðslu um mikilvægi verndunar steingervinga.

Aðgerðir:

- ✓ Umhverfisstofnun vekur athygli á sýningu um Surtarbrandsgil í skólum í Vesturbyggð og Tálknafirði með upplýsingum á heimasíðu stofnunarinnar og samtali við skólastjórnendur.
- ✓ Landvörður fræði gesti svæðisins um steingervinga og verndun þeirra.

4. Listi yfir heimildir og ítarefni

Friðgeir Grímsson og Leifur A. Símonarson. Íslands fornu skógar. Skógræktarritið 2008: 14-30.

Friðgeir Grímsson, Thomas Denk og Reinhard Zetter. Pollen, fruits, and leaves of Tetracentron (Trochodendraceae) from the Cainozoic of Iceland and western North America and their palaeobiogeographic implications. Grana, 47:1, 1-14.

Thomas Denk, Friðgeir Grímsson, Reinhard Zetter og Leifur A. Símonarson 2011. Late Cainozoic Floras of Iceland, 15 Million Years of Vegetation and Climate History in the Northern North Atlantic: 5. kafli.

Worm, O. 1655. Museum Wormianum. Seu historia rerum rariorum, tam naturalium, quam artificialium, tam domesticarum, quam exoticarum, quæ Hafniæ Danorum in ædibus authoris servantur. Variis & accuratis iconibus illustrata. - pp. [1-12], 1-389, index [1-3]. Lugduni Batavorum. (Elsevirivm).

Viðauki I

Stj.tíð B, nr. 103/1975.

Auglýsing um náttúruvætti í Surtarbrandsgili.

Samkvæmt heimild í 22. gr. laga nr. 47/1971 um náttúruvernd hefur [Náttúruvernd ríkisins] ákveðið fyrir sitt leyti að lýsa Surtarbrandsgil náttúruvætti.

Þessi mörk gilda um svæðið:

Að sunnan, vestan og norðan hábrún gilsins, en að austan skemmstu leið fyrir mynni þess.

Þessar reglur gilda um náttúruvættið:

1. Almennungi er, að fengnu leyfi ábúanda á Brjánslæk, heimil för um gilið.
2. Bannað er að brjóta eða fjarlægja á anna hátt steingervinga, þar með surtarbrand, nema til komi sérstakt leyfi [Umhverfisstofnun] eða þess sem fer með umboð [stofnunarinnar].

Um viðurlög vegna brota á reglum þessum fer eftir ákvæðum náttúruverndarlaga.

Ráðuneytið er samþykkt framangreindri ákvörðun, er tekur gildi við birtingu þessarar auglýsingar í Stjórnartíðindum.

Menntamálaráðuneytið, 2. apríl 1975.

Vilhjálmur Hjálmarsson.

Birgir Thorlacius

Viðauki II

 http://www.ust.is	Surtarbrandsgil Náttúruvætti	 Mörk friðlýsts svæðis Gönguleið		<table><tr><td>Flatarmál:</td><td>272 ha (2,7 km²)</td></tr><tr><td>Kortavörpun:</td><td>Lambert kallivörpun</td></tr><tr><td>Hitastig:</td><td>ISBN 93</td></tr><tr><td>Kortagerð:</td><td>Guðni Hannesson LML</td></tr><tr><td>Dagur:</td><td>26. 01. 2017</td></tr><tr><td colspan="2">© Landmælingar Íslands</td></tr></table>	Flatarmál:	272 ha (2,7 km²)	Kortavörpun:	Lambert kallivörpun	Hitastig:	ISBN 93	Kortagerð:	Guðni Hannesson LML	Dagur:	26. 01. 2017	© Landmælingar Íslands	
Flatarmál:	272 ha (2,7 km²)															
Kortavörpun:	Lambert kallivörpun															
Hitastig:	ISBN 93															
Kortagerð:	Guðni Hannesson LML															
Dagur:	26. 01. 2017															
© Landmælingar Íslands																

Viðauki III

Samningur um hýsingu og eftirlit með sýningu Umhverfisstofnunar um náttúruvættið Surtarbrandsgil á Brjánslæk

1. gr.

Samningsaðilar.

Umhverfisstofnun, kt. 701002-2880 og Frændgarður ehf. kt. 700407-1600 og Jóhann Pétur Ágústsson kt. 020867-3889 gera með sér samning um hýsingu og eftirlit með sýningu Umhverfisstofnunar um náttúruvættið Surtarbrandsgil í Prestbústaðnum á Brjánslæk við náttúruvættið Surtarbrandsgil á Barðaströnd, Vesturbyggð.

2. gr.

Markmið samningsins.

Markmið samningsins er að tryggja viðunandi aðstöðu og eftirlit með sýningu Umhverfisstofnunar um Surtarbrandsgil. Frændgarður ehf. hefur eftirlit með sýningunni á Brjánslæk og starfar einnig í sameiningu með Umhverfisstofnun að upplýsa gesti um verndun náttúruvættisins Surtarbrandsgils.

3. gr.

Eftirlit og landvarsla.

Frændgarður ehf. sér um að sýningin sé aðgengileg gestum frá 15. júní – 15. ágúst ár hvert. Opnunartími sýningarinnar er ákveðinn með lágmarki mánaðar fyrirvara fyrir hvert tímabil og skal vera a.m.k. opin í 4 tíma á dag.

Umhverfisstofnun er með landvörslu í Surtarbrandsgili í samræmi við ákvæði 29. gr. laga um náttúruvernd, sbr. 1. gr. reglugerðar um landverði, nr. 61/1990. Landvörður verður árið 2014 með skipulagðar gönguferðir í Surtarbrandsgil frá miðjum júní til miðjan ágúst 5 sinnum í viku, laugardaga og sunnudaga kl. 11.00 og 15.00 og miðvikudaga kl. 15.00. Stefnt verður að sams konar fyrirkomulagi næstu árin auk þess sem landvörður verður með leiðsögn um sýninguna á Brjánslæk samhliða skipulögðum gönguferðum, þó með fyrirvara um fjárveitingu hins opinbera hverju sinni.

4. gr.

Skipting kostnaðar.

Umhverfisstofnun kostar hönnun og uppsetningu sýningar um Surtarbrandsgil og er sýningin í eigu stofnunarinnar. Umhverfisstofnun sér einnig um kostnað vegna viðhalds og endurnýjunar fræðsluefnis fyrir sýninguna. Frændgarður ehf. útvegar húsnæði fyrir sýninguna og kostar daglegan rekstur húsnæðis þess sem sýningin er í. Umhverfisstofnun greiðir ekki leigu fyrir húsnæðið vegna sýningarinnar.

5. gr.

Gildistími og gildistaka.

Gildistími samnings þessa er 5 ár frá undirritun samningsins. Samningur þessi er í tveimur samhljóða eintökum og heldur hvor samningsaðili einu eintaki. Umhverfisstofnun mun árið 2014 hanna sýninguna og mun stefna að því að ljúka uppsetningu sýningarinnar fyrir 1. júní 2015 ef fjárhagur stofnunarinnar leyfir.

6. gr.

Ákvæði um endurskoðun.

Hvor samningsaðili um sig getur óskað eftir endurskoðun á samningi þessum hvenær sem er.

Gagnkvæmur uppsagnarfrestur samnings þessa er 6 mánuðir.

7. gr.

Meðferð ágreiningsmála.

Rísi mál út af samningi þessum skal reka það fyrir héraðsdómi Vestfjarða.

Gjört í Reykjavík 3. apríl 2014,

F.h. Umhverfisstofnunar

F.h. Frændgarðs ehf.

Kristín Linda Árnadóttir
forstjóri

Jóhann Pétur Ágústsson
ábúandi Brjánslæk

Vottar:
